

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ

ગુજરાત વહીવટી સેવા, વર્ગ-૧, ગુજરાત મુલ્કી
સેવા, વર્ગ-૧ અને વર્ગ-૨ તથા ગુજરાત
નગરપાલિકા મુખ્ય અધિકારી સેવા, વર્ગ-૨ની
જગ્યાઓ પર ભરતી માટેની સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાનો
અભ્યાસક્રમ

અનુક્રમણિકા

અનુક્રમ નંબર	વિગત	પૃષ્ઠ ક્રમાંક
૧	પરીક્ષા પદ્ધતિ	૩
પ્રાથમિક પરીક્ષાનો અભ્યાસક્રમ		
૨	સામાન્ય અભ્યાસ-૧	૫
૩	સામાન્ય અભ્યાસ-૨	૯
મુખ્ય પરીક્ષાનો અભ્યાસક્રમ		
૪	ગુજરાતી	૧૪
૫	અંગ્રેજી	૧૬
૬	નિબંધ	૧૮
૭	સામાન્ય અભ્યાસ-૧	૧૯
૮	સામાન્ય અભ્યાસ-૨	૨૨
૯	સામાન્ય અભ્યાસ-૩	૨૪

ગુજરાત વહીવટી સેવા, વર્ગ-૧, ગુજરાત મુલ્કી સેવા, વર્ગ-૧ અને વર્ગ-૨ તથા ગુજરાત નગરપાલિકા મુખ્ય અધિકારી સેવા, વર્ગ-૨ની જગ્યાઓ પર ભરતી માટેની સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા પદ્ધતિ

નોંધ: પરીક્ષાનું માધ્યમ ગુજરાતી અને અંગ્રેજી રહેશે. મુખ્ય પરીક્ષામાં ગુજરાતી અને અંગ્રેજીના પ્રશ્નપત્રો સંબંધિત ભાષામાં રહેશે. અભ્યાસક્રમના અર્થઘટનના પ્રશ્નના કિસ્સામાં અંગ્રેજી અર્થઘટનને આખરી ગણવાનું રહેશે.

૧. પ્રાથમિક પરીક્ષા

ક્રમ	પરીક્ષાનો પ્રકાર	પ્રશ્નપત્રનું નામ	સમય	કુલ ફાળવેલ ગુણ
૧.	હેતુલક્ષી	સામાન્ય અભ્યાસ-૧	૩ કલાક	૨૦૦
૨.		સામાન્ય અભ્યાસ-૨	૩ કલાક	૨૦૦
કુલ ગુણ				૪૦૦

૨. મુખ્ય પરીક્ષા

ક્રમ	પરીક્ષાનો પ્રકાર	પ્રશ્નપત્રનું નામ	સમય	કુલ ફાળવેલ ગુણ
૧.	વર્ણનાત્મક	ગુજરાતી	૩ કલાક	૧૫૦
૨.		અંગ્રેજી	૩ કલાક	૧૫૦
૩.		નિબંધ	૩ કલાક	૧૫૦
૪.		સામાન્ય અભ્યાસ-૧	૩ કલાક	૧૫૦
૫.		સામાન્ય અભ્યાસ-૨	૩ કલાક	૧૫૦
૬.		સામાન્ય અભ્યાસ-૩	૩ કલાક	૧૫૦
લેખિત પરીક્ષાના કુલ ગુણ (ફક્ત પ્રાથમિક પરીક્ષામાં લાયક ઠરેલ હોય તેમના માટે)				૯૦૦
વ્યક્તિત્વ કસોટી (ફક્ત મુખ્ય પરીક્ષામાં લાયક ઠરેલ હોય તેમના માટે)				૧૦૦
આખરી પસંદગી માટે ગણતરીમાં લેવાના થતા કુલ ગુણ				૧૦૦૦

ગુજરાત વહીવટી સેવા, વર્ગ-૧, ગુજરાત

મુલ્કી સેવા, વર્ગ-૧ અને વર્ગ-૨ તથા

ગુજરાત નગરપાલિકા મુખ્ય અધિકારી

સેવા, વર્ગ-૨ની પ્રાથમિક પરીક્ષાનો

અભ્યાસક્રમ

સામાન્ય અભ્યાસ-૧
(પ્રાથમિક પરીક્ષા-હેતુલક્ષી)

ગુણ-૨૦૦   પ્રશ્નોની સંખ્યા-૨૦૦   માધ્યમ-ગુજરાતી/અંગ્રેજી   સમય-૩ કલાક

(ક) ઇતિહાસ

1. સિંધુ ખીણની સભ્યતા: લાક્ષણિકતાઓ, સ્થળો, સમાજ, સાંસ્કૃતિક ઇતિહાસ, કળા અને ધર્મ, સિંધુ ખીણની સભ્યતા અને ગુજરાત.
2. વૈદિક યુગ- જૈન ધર્મ અને બૌદ્ધ ધર્મ.
3. ભારત પરના વિદેશી આક્રમણો અને તેનો પ્રભાવ.
4. મોર્ય અને ગુપ્ત સામ્રાજ્ય: તેમનું વહીવટી તંત્ર સામાજિક, ધાર્મિક અને આર્થિક પરિસ્થિતિઓ, કલાઓ, સ્થાપત્ય, સાહિત્ય, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી.
5. કનિષ્ઠ, હર્ષ અને દક્ષિણ ભારતીય રાજવંશો.
6. દિલ્હી સલ્તનત, વિજયનગર સામ્રાજ્ય અને મુગલ સામ્રાજ્ય.
7. ભક્તિ આંદોલન અને સુફીવાદ
8. ગુજરાતના મુખ્ય રાજવંશો- તેમના શાસકો વહીવટી તંત્ર, આર્થિક પરિસ્થિતિઓ, સમાજ, ધર્મ, સાહિત્ય, કલા અને સ્થાપત્ય.
9. ગુજરાતની સ્વતંત્ર સલ્તનત સુલતાન અહેમદશાહ પહેલો, મહમુદ બેગડો અને બહાદુર શાહ.
10. મુગલો અને મરાઠાઓના શાસન દરમિયાન ગુજરાત, વડોદરામાં ગાયકવાડનું શાસન અને વોકર કરાર.
11. ભારતમાં યુરોપિયન વેપારી કંપની- સર્વોચ્ચતા માટેનો તેમનો સંઘર્ષ- બંગાળ, મૈસૂર મરાઠાઓ અને હૈદરાબાબના વિશેષ સંદર્ભમાં.
12. ગવર્નર જનરલ અને વાઇસરોય.
13. ૧૮૫૭નો ભારતનો સ્વાતંત્ર્ય સંગ્રામ- ઉદભવ, સ્વરૂપ, કારણો, પરિણામો અને મહત્વ, ગુજરાતના વિશેષ સંદર્ભમાં.
14. ૧૯મી સદીમાં ભારત અને ગુજરાતમાં ધાર્મિક અને સામાજિક સુધારા આંદોલનો.
15. ભારતની સ્વતંત્રતા માટેની ચળવળ, ભારત અને વિદેશમાં ભારતીય ક્રાંતિકારીઓ.
16. સૌરાષ્ટ્ર, કચ્છ અને ગુજરાતના દેશી રાજ્યોના સુધારાવાદી પગલાઓ.

17. મહાત્મા ગાંધી, તેમના વિચાર, સિધ્ધાંતો અને જીવન દર્શન, મહત્વના સત્યાગ્રહ-ગુજરાતના ખેડા, બોરસદ, બારડોલી, ધરાસણા, ઘોલેરા, રાજકોટ અને લિંબડી સત્યાગ્રહના વિશેષ સંદર્ભમાં.
18. સ્વતંત્રતા ચળવળ અને સ્વાતંત્ર્યોત્તર એકીકરણમાં સરદાર પટેલની ભૂમિકા.
19. ડો. બાબાસાહેબ આંબેડકર, તેમનું જીવન અને ભારતના બંધારણના ઘડતરમાં તેમનું યોગદાન.
20. આઝાદી પછીનું ભારત: દેશમાં રાજ્યોનું પુનર્ગઠન, મહાગુજરાત ચળવળ, અગત્યની ઘટનાઓ.

(ખ) સાંસ્કૃતિક વારસો

1. ભારત અને ગુજરાતનો સાંસ્કૃતિક વારસો: કળાસ્વરૂપો, સાહિત્ય, શિલ્પ અને સ્થાપત્ય,
2. ભારતીય સંતપરંપરા અને લોકમાનસ પર તેનો પ્રભાવ.
3. ભારતીય જીવન પરંપરા, મેળા, ઉત્સવો, ખાણી-પીણી, પોશાક અને પરંપરાઓ.
4. ભારતીય સંગીત અને તેનું મહત્વ.
5. ગુજરાતના સંગ્રહસ્થાનો, પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ, સાંસ્કૃતિક-ધાર્મિક-સાહિત્યિક મહત્વ.
6. ગુજરાતી ભાષા-બોલીઓ.
7. ગુજરાતી રંગભૂમિ: નાટકો, ગીતો, નાટ્યમંડળીઓ.
8. આદિવાસી જનજીવન: તહેવારો, મેળા, પોશાક, ધાર્મિક વિધિઓ.
9. ગુજરાતી સાહિત્ય: પ્રવાહો, વળાંકો, સાહિત્યકારો, સાહિત્યિક રચનાઓ અને સાહિત્ય સંસ્થાઓ.
10. ગુજરાતના તીર્થસ્થળો અને પર્યટનસ્થળો.

(ગ) ભારતીય રાજ્ય વ્યવસ્થા, બંધારણ, સામાજિક ન્યાય અને આંતરરાષ્ટ્રીય સંબંધો

1. ભારતીય બંધારણ-ઉદભવ અને વિકાસ, લાક્ષણિકતાઓ, આમુખ, મૂળભૂત અધિકારો અને ફરજો, માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો, અગત્યના બંધારણીય સુધારા, મહત્વની જોગવાઈઓ અને અંતર્નિહિત માળખું.

2. સંઘ અને રાજ્યના કાર્યો અને જવાબદારીઓ, સંસદ અને રાજ્ય વિધાન મંડળ; માળખું કાર્યો સત્તા અને વિશેષાધિકારો, સમવાયતંત્રને લગતી બાબતો અને પડકારો, સ્થાનિક કક્ષા સુધી સત્તા અને નાણાની સોંપણી અને તેની સમસ્યાઓ.
3. બંધારણીય સંસ્થાઓ: સત્તા, કાર્યો અને જવાબદારી.
4. પંચાયતી રાજ.
5. જાહેર નીતિ અને શાસન.
6. શાસન ઉપર ઉદારીકરણ, ખાનગીકરણ અને વૈશ્વિકીકરણના પ્રભાવ.
7. વૈધાનિક, નિયમનકારી અને અર્ધ-ન્યાયિક સંસ્થાઓ.
8. અધિકાર સંલગ્ન મુદ્દાઓ (માનવ અધિકાર, સ્ત્રીઓના અધિકાર, અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિના અધિકારો, બાળકોના અધિકાર) ઇત્યાદિ.
9. ભારતની વિદેશ નીતિ- આંતરરાષ્ટ્રીય સંબંધો- મહત્વની સંસ્થાઓ, એજન્સી, વિવિધ સંગઠનો, તેમનું માળખું અને અધિકૃત આદેશ.
10. કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારની અગત્યની નીતિઓ અને કાર્યક્રમો.
11. ભારતમાં ન્યાયપાલિકા-માળખું અને કાર્યો, કટોકટીને લગતી અગત્યની જોગવાઈઓ અને બંધારણીય સુધારાઓ, ન્યાયિક સમીક્ષા, જનહિત યાચિકા, સીમાચિન્હ યુકાદાઓ.

(ઘ) સામાન્ય બૌદ્ધિક ક્ષમતા

1. તાર્કિક અને વિશ્લેષણાત્મક ક્ષમતા.
2. સંખ્યાઓની શ્રેણી, સંકેત અને તેનો ઉકેલ.
3. સંબંધ વિષયક પ્રશ્નો.
4. આકૃતિઓ અને તેના પેટા વિભાગો, વેન આકૃતિઓ.
5. ઘડિયાળ, કેલેન્ડર અને ઉમર સંબંધિત પ્રશ્નો.
6. સંખ્યા વ્યવસ્થા અને તેના માનક્રમ.
7. રૈખિક સમીકરણ (એક કે બે ચલમાં).
8. પ્રમાણ, હિસ્સો અને ચલ.
9. સરેરાશ યા મધ્યક, મધ્યસ્થ અને બહુલક, ભારિત સરેરાશ.
10. ઘાત અને ઘાતાંક, વર્ગ, વર્ગમૂળ, ઘનમૂળ, ગુ.સા.અ અને લ.સા.અ.
11. ટકા, સાદું અને ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ, નફો અને નુકસાન.
12. સમય અને કાર્ય, સમય અને અંતર, ઝડપ અને અંતર.

13. સરળ ભૌમિતિક આકૃતિઓના ક્ષેત્રફળ અને પરિમિતિ, જથ્થો અને સપાટીનો વિસ્તાર (છ સમાંતર બાજુ ધરાવતો ઘન, સિલિન્ડર, શંકુ આકાર, ગોળાકાર).
14. રેખા, ખૂણા અને સામાન્ય ભૌમિતિક આકૃતિઓ-સાદી, ત્રાંસી સમાંતર રેખાઓના ગુણધર્મો, ત્રોકોણની સાપેક્ષ બાજુઓના માપનના ગુણધર્મો, પાયથાગોરસનો પ્રમેય, ચતુર્ભૂજ, લંબગોળ, સમાંતર બાજુ ચતુષ્કોણ, સમભૂજ ચતુષ્કોણ.
15. બીજ ગણિતનો પરિચય-BODMAS-કાનાભાગવઓ-વિચિત્ર પ્રતિકોની સરળ સમજૂતિ.
16. માહિતીનું અર્થઘટન, માહિતીનું વિશ્લેષણ, માહિતીની પર્યાપ્તતા, સંભાવના.

સામાન્ય અભ્યાસ-૨
(પ્રાથમિક પરીક્ષા-હેતુલક્ષી)

ગુણ-૨૦૦   પ્રશ્નોની સંખ્યા-૨૦૦   માધ્યમ-ગુજરાતી/અંગ્રેજી   સમય-૩ કલાક

(ક) ભારતીય અર્થતંત્ર અને આયોજન

1. સ્વતંત્રતાના પર્વે ભારતીય અર્થતંત્ર, ભારતમાં આયોજનની કામગીરીનો ઉદભવ અને વિકાસ- ઐતિહાસિક ચર્ચાઓ, આયોજનના મોડેલો અને સમયાંતરે તેમાં આવેલા ફેરફારો, સુધારાઓ પછીના સમયમાં ભારતીય અર્થતંત્ર: નવા આર્થિક સુધારાઓ, નીતિ આયોગ: ઉદ્દેશો બંધારણ અને કાર્યો.
2. કૃષિ ક્ષેત્ર: મુખ્ય પાકો, દેશના વિવિધ ભાગોમાં પાકની તરેહ, સિંચાઈ, સંસ્થાકીય માળખું-ભારતમાં જમીન સુધારણાઓ; કૃષિમાં ટેકનોલોજીકલ પરિવર્તનો-કૃષિ નીપજક અને ઉત્પાદનોની ભાવનીતિ; કૃષિ અને ઉદ્યોગ વચ્ચે વેપારની શરતો; કૃષિ વિત્તિય નીતિ; કૃષિ વેચાણ અને સંગ્રહ; ખાદ્ય સુરક્ષા અને જાહેર વિતરણ વ્યવસ્થા, હરિત ક્રાંતિ, ટકાઉ ખેતી અને જૈવિક ખેતી માટેની નીતિ.
3. ઔદ્યોગિક નીતિ; જાહેર ક્ષેત્રના સાહસો અને તેમની કામગીરી; ખાનગીકરણ અને વિનીવેશિકરણની ચર્ચા; ઔદ્યોગીકરણની વૃદ્ધિ અને તરેહ; નાના પાયાના ઉદ્યોગોનું ક્ષેત્ર; ઔદ્યોગિક ક્ષેત્રમાં ઉત્પાદકતા; ખાસ આર્થિક વિસ્તાર (SEZ) અને ઔદ્યોગિકરણ, વિદેશી મૂડીરોકાણ અને સ્પર્ધાની નીતિ.
4. ભારતીય અર્થતંત્રમાં આંતરમાળખું: આંતરમાળખાકીય સુવિધાઓનો અર્થ અને મહત્વ- પાણી પુરવઠો અને સ્વચ્છતા- ઊર્જા અને વીજળી- વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી- ગ્રામીણ અને શહેરી આંતરમાળખાગત સુવિધાઓ- બંદરો, માર્ગો, હવાઇમથકો, રેલવે, ટેલિકમ્યુનિકેશન, સોશિયલ ઇમ્પેક્ટ અસેસમેન્ટ.
5. સમયાંતરે વસ્તીના માળખાના વલણો અને તરેહ વૃદ્ધિ દર, જાતિ, ગ્રામીણ અને શહેરી સ્થાનાંતરણ, સાક્ષરતા, પ્રાદેશિક; ગરીબી અને અસમાનતાનું માળખું અને વલણો; બેકારી-વલણો, માળખું અને રાષ્ટ્રિય ગ્રામ્ય રોજગાર નીતિઓ. વિકાસના નિર્દેશકો- જીવનની ભૌતિક ગુણવત્તાનો આંક, માનવ વિકાસ આંક, માનવ ગરીબી આંક, જાતીય વિકાસ આંક, રાષ્ટ્રીય સુખાકારી આંક.

6. ભારતીય જાહેર વલ્ત વ્યવસ્થા: ભારતીય કર પદ્ધતિ, જાહેર ખર્ચ, જાહેર ઢેવું, ભારતીય અર્થતંત્રમાં ખાદ્ય અને સહાય, કેન્દ્ર અને રાજ્યના નાણાકીય સંબંધો, તાજેતરના રાજકોષીય અને નાણાકીય નીતિઓના મુદ્દાઓ અને તેમની અસરો, વસ્તુ અને સેવા કર(GST): ખ્યાલ અને સૂચિતાર્થો.
7. ભારતના વિદેશ વ્યાપારના વલણો, સંરચના, માળખું અને દિશા. સુધારાઓ પછીના સમયમાં ભારતની લેણદેણની તુલાની સ્થિતિ.
8. ગુજરાતનું અર્થતંત્ર- ઁક અવલોકન; ગુજરાતમાં સામાજિક ક્ષેત્રો: શિક્ષણ, આરોગ્ય અને પોષણ. વર્તમાન દાયકાઓમાં ગુજરાતનું અર્થતંત્ર, ભારત અને પ્રમુખ રાજ્યોની તુલનાએ કૃષિની મુખ્ય સમસ્યાઓ, વન, જળ સંશાધનો, ખાણ, ઉદ્યોગ અને સેવા ક્ષેત્ર, આર્થિક અને સામાજિક માળખાગત સુવિધાઓના વિકાસની નીતિઓ-ઁક મુલ્યાંકન.

(ખ) ભૂગોળ

1. સામાન્ય ભૂગોળ: સૂર્યમંડળના ભાગરૂપ પૃથ્વી, પૃથ્વીની ગતિ, સમય અને ઋતુની વિભાવના, પૃથ્વીની આંતરિક સંરચના, મુખ્ય ભૂમિ સ્વરૂપો અને તેની લાક્ષણિકતાઓ, વાતાવરણની સંરચના અને સંગઠન, આબોહવાના તત્વો અને પરિબળો, વાયુ સમુચ્ચ અને વાતાગ્ર, વાતાવરણીય વિક્ષોભ, આબોહવાકીય બદલાવ, મહાસાગરો: ભૌતિક, રાસાયણિક, જૈવિક લાક્ષણિકતાઓ, જલીય આપત્તિઓ, દરિયાઇ અને ખંડીય સંસાધનો.
2. ભૌતિક ભૂગોળ: ભારત, ગુજરાત અને વિશ્વના સંદર્ભમાં, મુખ્ય પ્રાકૃતિક વિભાગો, ભૂકંપ અને ભૂસ્ખલન, કુદરતી અપવાહ, મૌસમી આબોહવાના પ્રદેશો, વાતાવરણીય વિક્ષોભ, ચક્રવાત, કુદરતી વનસ્પતિ: રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન અને અભયારણ્ય, જમીનના મુખ્ય પ્રકારો, ખડકો અને ખનિજો.
3. સામાજિક ભૂગોળ: ભારત, ગુજરાત અને વિશ્વના સંદર્ભમાં: વસ્તીનું વિતરણ, વસ્તી ઘનતા, વસ્તીવૃદ્ધિ, સ્ત્રી પુરુષ પ્રમાણ, સાક્ષરતા, વ્યવસાયિક સંરચના, અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ વસ્તી, નૃજાતિ સમૂહ, ભાષાકીય સમૂહ, ગ્રામીણ-શહેરી ઘટકો, શહેરીકરણ અને સ્થળાંતર, મહાનગરીય પ્રદેશો.
4. આર્થિક ભૂગોળ: અર્થતંત્રના મુખ્ય વિભાગ, કૃષિ, ઉદ્યોગ, સેવાઓ, તેમની મુખ્ય લાક્ષણિકતાઓ, પાયાના ઉદ્યોગો -કૃષિ, ખનીજ, જંગલ, ઈંધણ (બળતણ) અને માનવ શ્રમ આધારિત ઉદ્યોગો, પરિવહન અને વેપાર, પદ્ધતિઓ અને સમસ્યાઓ.

(ગ) વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી

1. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી: વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીનું સ્વરૂપ અને ક્ષેત્ર, રોજબરોજના જીવનમાં વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીની પ્રસ્તુતતા, વિજ્ઞાન, ટેકનોલોજી અને ઇનોવેશન અંગેની રાષ્ટ્રીય નીતિ, ભારતમાં વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી અને ઇનોવેશન સાથે સંકળાયેલા વિવિધ સંસ્થાઓ, તેમની પ્રવૃત્તિઓ અને યોગદાન, પ્રસિદ્ધ ભારતીય વૈજ્ઞાનિકોનું યોગદાન.
2. ઇન્ફોર્મેશન અને કોમ્યુનિકેશન ટેકનોલોજી (આઇસીટી): આઇસીટીનું સ્વરૂપ અને ક્ષેત્ર, રોજ બરોજના જીવનમાં આઇસીટી, આઇસીટી અને ઉદ્યોગ, આઇસીટી અને ગવર્નન્સ, આઇસીટીને ઉત્તેજન આપતી વિવિધ સરકારી યોજનાઓ, ઇ-ગવર્નન્સ કાર્યક્રમો અને સેવાઓ, નેટીકવેટ્સ, સાયબર સિક્યુરિટીની ચિંતા, નેશનલ સાયબર ક્રાઇમ પોલિસી.
3. અંતરીક્ષ/અવકાશ અને સંરક્ષણ સેવામાં ટેકનોલોજી: ભારતીય અંતરીક્ષ કાર્યક્રમની ઉત્ક્રાંતિ/વિકાસ. ઇસરો-તેની પ્રવૃત્તિઓ અને સિદ્ધિઓ, વિવિધ સેટેલાઇટ કાર્યક્રમો, દૂરસંચાર માટે ઉપગ્રહો, ઇન્ડિયન રિજિયોનલ નેવિગેશન સેટેલાઇટ સિસ્ટમ (IRNSS), ઇન્ડિયન રિમોટ સેન્સિંગ (IRS) સેટેલાઇટ, ભારતીય મિસાઇલ કાર્યક્રમ, સંરક્ષણ અને શૈક્ષણિક સેવાઓ માટેના ઉપગ્રહ, એજ્યુસેટ, ડીઆરડીઓ (DRDO)- વિઝન, મિશન અને પ્રવૃત્તિઓ.
4. ઊર્જાની જરૂરિયાત અને કાર્યક્ષમતા: ભારતની પ્રવર્તમાન ઊર્જા જરૂરિયાત અને ઘટ, ભારતના ઊર્જા સ્ત્રોતો અને આધારિતતા, ભારતની ઊર્જા નીતિ-સરકારની નીતિઓ અને કાર્યક્રમો.
5. ભારતની પરમાણુ નીતિ અને તેની વિશ્વ પ્રત્યે પ્રતિબદ્ધતા: ભારતનો પરમાણુ ઊર્જા કાર્યક્રમ, અન્ય દેશો સાથે ભારતની પરમાણુ સહકારીતા, ભારત અને ન્યુક્લિયર સપ્લાયર્સ ગ્રુપ, ભારતની પરમાણુ હથિયાર નીતિ, ડ્રાફ્ટ ન્યુક્લિયર ડોક્ટ્રીન ઓફ ઇન્ડિયા, પરમાણુ અપ્રસાર સંધિ (NPT), કોમ્પ્રીહેન્સીવ ટેસ્ટ બાન ટ્રીટી (CTBT), ફીસાઇલ મટેરીયલ કટ ઓફ ટ્રીટી (FMCT), કોન્ફરન્સ ઓન ડિસઆર્મામેન્ટ (CD), ન્યુક્લિયર સીક્યોરીટી સમીટ (NSS) અને ભારત.
6. પર્યાવરણ વિજ્ઞાન: પર્યાવરણને લગતા મુદ્દાઓ અને નિસ્ખત, તેના કાયદાકીય પાસા, રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષાએ પર્યાવરણની જાળવણી માટે નીતિઓ અને સંધિઓ, બાયોડાયવર્સિટી (જૈવ વિવિધતા) તેનું મહત્વ અને નિસ્ખત, ક્લાઇમેટ ચેન્જ, આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રયત્નો (નીતિઓ અને પ્રોટોકોલ) તથા ભારતની પ્રતિબદ્ધતા, વન અને

વન્યજીવન- વન અને વન્યજીવન સરક્ષણ માટે કાયદાકીય માળખું. પર્યાવરણીય આપત્તિઓ, પ્રદુષણ, કાર્બન ઉત્સર્જન, વૈશ્વિક ગરમી (તાપ વૃદ્ધિ), ક્લાઇમેટ ચેન્જ અને આપત્તિ વ્યવસ્થાપન બાબતે નેશનલ એક્શન પ્લાન. બાયોટેકનોલોજી અને નેનો ટેકનોલોજીના સ્વરૂપ, ક્ષેત્ર અને ઉપયોગ/અમલ; નૈતિક, સામાજિક અને કાયદાકીય મુદ્દાઓ, સરકારી નીતિઓ, જિનેટિક એન્જિનિયરિંગ અને તેને સંબંધિત મુદ્દાઓ તથા તેની માનવ જીવન પર અસર. સ્વાસ્થ્ય અને પર્યાવરણ.

(ઘ) પ્રાદેશિક, રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષાની મહત્વની સાંપ્રત ઘટનાઓ

ગુજરાત વહીવટી સેવા, વર્ગ-૧, ગુજરાત

મુલ્કી સેવા, વર્ગ-૧ અને વર્ગ-૨ તથા

ગુજરાત નગરપાલિકા મુખ્ય અધિકારી

સેવા, વર્ગ-૨ની મુખ્ય પરીક્ષાનો

અભ્યાસક્રમ

પ્રશ્નપત્ર ૧: ગુજરાતી
(મુખ્ય પરીક્ષા-વર્ણનાત્મક)

ગુણ: ૧૫૦

માધ્યમ: ગુજરાતી

સમય: ૩ કલાક

ક્રમ	અભ્યાસક્રમની વિગત	ફાળવેલ ગુણ
૧	નિબંધ: પાંચ પૈકી કોઈ પણ એક (ઓછામાં ઓછા ૨૫૦ વધુમાં વધુ ૩૦૦ શબ્દોમાં) (વર્ણનાત્મક/ વિશ્લેષણાત્મક/ ચિંતનાત્મક/ સાંપ્રત સમસ્યા પર આધારીત)	૨૦
૨	વિચાર વિસ્તાર (ત્રણ પૈકી કોઈ પણ બે) કાવ્ય પંક્તિઓ કે ગદ્યસૂક્તિનો વિચારવિસ્તાર (આશરે ૧૦૦ થી ૧૫૦ શબ્દોમાં)	૧૦
૩	સંક્ષેપીકરણ: આપેલ ગદ્યખંડમાંથી આશરે ૧/૩ ભાગમાં તમારા શબ્દોમાં સંક્ષેપ	૧૦
૪	ગદ્ય સમીક્ષા : આપેલા ગદ્યખંડના આધારે પુછેલા પ્રશ્નોના જવાબ લખો	૧૦
૫	ઔપચારીક ભાષણો તૈયાર કરવા (સ્વાગત, વિદાય, ઉદઘાટન વગેરે)/પત્રકાર પરીષદ માટે ઉદબોધન તૈયાર કરવા (ઊર્જા, ખેત ધિરાણ, પ્રદુષણ, આરોગ્ય, શિક્ષણનો નીતિ વિષયક કે સમસ્યા વિષયક) (આશરે ૧૫૦ શબ્દોમાં)	૧૦
૬	પ્રચાર માધ્યમો માટે નિવેદનો તૈયાર કરવા (આશરે ૧૫૦ શબ્દોમાં)	૧૦
૭	પત્ર લેખન (અભિનંદન/ શુભેચ્છા/ વિનંતી/ ફરીયાદ વગેરે) (આશરે ૧૫૦ શબ્દોમાં)	૧૦

૮	ચર્ચાપત્ર (વર્તમાન પત્રમાં પ્રજાના પ્રશ્નો/ સાંપ્રત સમસ્યાઓ/ વ્યક્તિગત અભિપ્રાય રજૂ કરતો ચર્ચાપત્ર (આશરે ૧૫૦ શબ્દોમાં)	૧૦
૯	દ્રશ્ય આલેખન (આલેખ/ ચિત્ર/ ફ્લો ચાર્ટ/ સરખામણી પત્રક/ આંકડાકીય મહિતી વગેરે પરથી લખાણ) (આશરે ૧૫૦ શબ્દોમાં)	૧૦
૧૦	અહેવાલ લેખન (આશરે ૧૫૦ શબ્દોમાં)	૧૦
૧૧	સંવાદ કૌશલ્ય: બે વ્યક્તિઓ વચ્ચે સંવાદ (જુથ ચર્ચા/ સભાનુ કામકાજ/ પાણી/ કૃષિ/ આરોગ્ય/ સફાઈ/ શિક્ષણને લગતી સમસ્યાઓ વગેરે. (આશરે ૧૫૦ શબ્દોમાં)	૧૦
૧૨	ભાષાંતર: અંગ્રેજીમાંથી ગુજરાતીમાં અનુવાદ	૧૦
૧૩	ગુજરાતી વ્યાકરણ (સુચવ્યા મુજબ જવાબ લખવો) (આ પ્રશ્નોમાં આંતરિક વિકલ્પો રહેશે નહીં.)	૨૦
	• રૂઠીપ્રયોગોનો અર્થ અને તેનો વાક્યપ્રયોગ	-૨
	• કહેવતોનો અર્થ	-૨
	• સમાસનો વિગ્રહ કરી તેની ઓળખ	-૨
	• છંદ ઓળખાવો	-૨
	• અલંકાર ઓળખાવો	-૨
	• શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ	-૨
	• જોડણી શુદ્ધિ	-૨
	• લેખન શુદ્ધિ/ભાષા શુદ્ધિ	-૨
	• સંધિ જોડો કે છોડો	-૨
	• વાક્યરચના અંગો/વાક્યના પ્રકાર/વાક્ય પરીવર્તન	-૨

PAPER 2: ENGLISH
(MAIN EXAMINATION-DESCRIPTIVE)

Marks – 150

Medium-English

Time-3 HOURS

Serial No.	TYPE OF QUESTION	Marks to be allotted
01	ESSAY (A minimum of 250 words and a maximum of 300 words): Choose any one topic from a list of five. (Descriptive/ analytical/ philosophical/ based on Current Affairs)	20
02	LETTER WRITING (in about 150 words): A formal letter expressing one's opinion about an issue. The issues can deal with daily office matters/ a problem that has occurred in the office/ an opinion in response to one sought by a ranked officer etc.	10
03	PRESS RELEASE/APPEAL (in about 150 words): The PR or appeal should be on an issue pertaining to a recent concern/problem/disaster/rumours etc.	10
04	REPORT WRITING (in about 150 words): A report on an official function/event/field trip/survey etc.	15
05	WRITING ON VISUAL INFORMATION (in about 150 words): A report on a graph/ image/ flow chart/ table of comparison/ single statistical data etc.	15
06	FORMAL SPEECH (in about 150 words): A speech (in a formal style) that is to be read out in a formal function. This could be an inauguration speech, an educational seminar/conference, a formal ceremony of	15

પ્રશ્નપત્ર ૩: નિબંધ
(મુખ્ય પરીક્ષા-વર્ણનાત્મક)

ગુણ-૧૫૦

માધ્યમ-ગુજરાતી/અંગ્રેજી

સમય-૩ કલાક

આ પ્રશ્નપત્રમાં ત્રણ વિભાગ છે, પ્રત્યેક વિભાગમાંથી એક એમ કુલ ત્રણ નિબંધ, દરેક આશરે ૮૦૦ શબ્દમર્યાદામાં લખવાના રહેશે.

❖ હેતુ:- ઉક્ત પ્રશ્નપત્રનો હેતુ ઉમેદવારના વિવિધ વિષયમાં જ્ઞાન અને જાગરૂકતા તથા તેમની નિબંધ સ્વરૂપમાં સાતત્યપૂર્ણ લખાણની ક્ષમતા ચકાસવાનો છે.

❖ વિષય વસ્તુ:-

1. સાંપ્રત/તાજેતરની ઘટનાઓ.
2. સામાજિક-રાજનૈતિક બાબતો.
3. સામાજિક-આર્થિક બાબતો.
4. સામાજિક-પર્યાવરણની બાબતો.
5. સાંસ્કૃતિક અને ઐતિહાસિક પાસાઓ.
6. નાગરિક જાગરૂકતા અંગેના મુદ્દાઓ.
7. ચિંતનાત્મક મુદ્દાઓ.

❖ ચકાસવાની બાબતો :-

1. લેખનની ક્ષમતા
2. સુસંગત અને ક્રમબદ્ધ રીતે અભિવ્યક્તિની ક્ષમતા.
3. પસંદ કરેલ વિષયનું જ્ઞાન.

❖ મૂલ્યાંકન માટે નીચે મુજબની બાબતોને પ્રાધાન્ય આપવામાં આવશે.

1. નિબંધ લેખન માટેના પ્રસ્થાપિત નિયમો અને સ્વરૂપનું અનુસરણ.
2. અભિવ્યક્તિમાં વ્યાકરણની શુદ્ધતા.
3. વિચાર અને અભિવ્યક્તિની મૌલિકતા.

પ્રશ્નપત્ર ૪: સામાન્ય અભ્યાસ-૧

(મુખ્ય પરીક્ષા-વર્ણનાત્મક)

ગુણ-૧૫૦

માધ્યમ-ગુજરાતી/અંગ્રેજી

સમય-૩ કલાક

પ્રશ્નપત્રનું માળખું નીચે મુજબ રહેશે.

પ્રશ્નોની સંખ્યા	પ્રશ્નવાર ગુણ	પ્રશ્નવાર શબ્દ મર્યાદા	કુલ ગુણ
૧૫	૧૦	૨૦૦	૧૫૦

(ક) ઇતિહાસ

1. ભારતમાં સિંધુ ખીણની સંસ્કૃતિ અને મહત્વના ઉત્ખનન કરાયેલા સ્થળો-મુખ્ય લક્ષણો.
2. વૈદિક સમય- જૈન ધર્મ અને બૌદ્ધ ધર્મ, નંદ રાજવંશ.
3. ભારત પર વિદેશી આક્રમણો અને તેનો પ્રભાવ.
4. પ્રાચીન ભારતના મહત્વના રાજવંશો- મૌર્ય, શુંગ, સાતવાહન, કુષાણ, ગુપ્ત, ચાલુક્ય, રાષ્ટ્રકૂટ, વિજયનગર સામ્રાજ્ય, પલ્લવ અને ચોલોના વિશેષ સંદર્ભમાં- તેમનું વહીવટીતંત્ર, કલા, સ્થાપત્ય, સાહિત્ય, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી.
5. શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ- તક્ષશિલા, નાલંદા અને વલભી.
6. વિદેશી મુસાફરોના ભારત પ્રવાસના વૃતાંતો.
7. હર્ષવર્ધન અને તેનો સમય, ગુજરાત સાથેના તેના સંબંધો.
8. ગુજરાતના મુખ્ય રાજવંશો.
9. દિલ્હી સલ્તનત ૧૨૦૬ થી ૧૫૨૬.
10. ભક્તિ આંદોલન અને સૂફીવાદ.
11. મુઘલ સામ્રાજ્ય ૧૫૨૬ થી ૧૭૦૭.
12. મરાઠા સામ્રાજ્યનો ઉદય અને પતન.
13. ભારતમાં યુરોપિયનોનું આગમન, ભારતમાં બ્રિટિશ શાસનની સ્થાપના અને વિસ્તરણ ૧૭૫૭ થી ૧૮૫૬, જમીન મહેસૂલ પદ્ધતિ, કાયમી જમાબંધી, રૈયતવારી અને મહાલવારી.
14. ભારતનો ૧૮૫૭નો સ્વાતંત્ર્ય સંગ્રામ અને રાણી વિક્ટોરિયાનો ઢંઢેરો.

15. ૧૯મી સદીમાં ભારત અને ગુજરાતમાં ધાર્મિક અને સામાજિક સુધારા આંદોલનો.
16. ભારતમાં રાષ્ટ્રવાદનાં ઉદય માટે જવાબદાર પરિબળો, ભારતીય રાષ્ટ્રીય કોંગ્રેસના કાર્યો ૧૮૮૫ થી ૧૯૨૦.
17. રાષ્ટ્રીય ફલક પર મહાત્મા ગાંધીનો ઉદય અને તેમના વિચારો, સિદ્ધાંતો અને જીવન દર્શનનો ભારતના રાજકીય, સામાજિક, આર્થિક, ધાર્મિક અને સાંસ્કૃતિક જીવન પર પ્રભાવ.
18. સ્વતંત્રતા ચળવળ અને સ્વાતંત્ર્યોત્તર એકીકરણમાં સરદાર પટેલની ભૂમિકા.
19. ભારત અને વિદેશમાં ભારતીય ક્રાંતિકારીઓ, આઝાદ હિંદ ફોજ અને સુભાષચંદ્ર બોઝ.
20. ડો. બાબા સાહેબ આંબેડકર, તેમનું જીવન અને ભારતના બંધારણના ઘડતરમાં તેમનું યોગદાન.
21. આઝાદી પછીનું ભારત; દેશમાં રાજ્યોનું પુનર્ગઠન, મહાગુજરાત ચળવળ, અગત્યની ઘટનાઓ.

(ખ) સાંસ્કૃતિક વારસો

1. ભારતીય સંસ્કૃતિ તથા પ્રાચીનથી અર્વાચીન સમય સુધીના તેના કળા સ્વરૂપો, સાહિત્ય, શિલ્પ અને સ્થાપત્યની મુખ્ય લાક્ષણિકતાઓ; ભારતીય સમાજની મુખ્ય લાક્ષણિકતાઓ, વિવિધતામાં એકતા.
2. ગુજરાતના કળા અને કસબ: સામાજિક-સાંસ્કૃતિક પ્રદાન.
3. ગુજરાતી રંગભૂમિમાં ગુજરાતી ભવાઈની સામાજિક- સાંસ્કૃતિક સંદર્ભે પ્રસ્તુતિ.
4. ગુજરાતની લોકસંસ્કૃતિ અને મૌખિક પરંપરા: તેનું મહત્વ, લાક્ષણિકતાઓ અને અસરો.
5. ભારતીય ચલચિત્રો અને રંગભૂમિનો સમાજ પર પ્રભાવ.
6. ગાંધીજીના વિચારદર્શનની પ્રસ્તુતતા.
7. ગુજરાતના દરિયાકાંઠાની સંસ્કૃતિ અને આદિવાસી સંસ્કૃતિ.
8. ગુજરાતના નારી સાહિત્ય સર્જકો.

(ગ) ભૂગોળ

1. ભૌતિક લાક્ષણિકતાઓ અને સંશોધનો: ગુજરાત અને ભારતના સંદર્ભમાં: મુખ્ય ભૂમિ સ્વરૂપો, આબોહવા, જમીન, નદીઓ, વનસ્પતિ, મુખ્ય સંશોધનો: ભૂમિ, જમીન, ખડકો, ખનીજો, જળ અને વનસ્પતિ સંસાધન.

2. આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ: પ્રાથમિક પ્રવૃત્તિઓ- ખેતી, પશુપાલન, વન્ય, મત્સ્ય, ખાણ અને ખનીજ; દ્વિતીય પ્રવૃત્તિઓ, ગૃહ ઉદ્યોગ, વિનિર્માણ ઉદ્યોગો; તૃતીય પ્રવૃત્તિઓ- વ્યાપાર, વાણિજ્ય, પરિવહન, સંચાર, સંગ્રહણ, અન્ય સેવાઓ; ચતુર્થ પ્રવૃત્તિઓ- આર્થિક પ્રવૃત્તિના સ્થાનીકરણનાં પરિબળો, મુદ્દાઓ અને સમસ્યાઓ.
3. સામાજિક અને વસ્તી વિષયક: વસ્તી વિતરણ, ધનતા; વય: જાતિ સંઘટન, ગ્રામીણ શહેરી સંઘટન, અનુસૂચિત જાતિઓ- અનુસૂચિત જનજાતિ સંઘટન, ધાર્મિક, ભાષાકીય, સાક્ષરતા અને શિક્ષણની લાક્ષણિકતાઓ, સ્થળાંતર, શહેરીકરણ, વસ્તી નીતિ અને સમસ્યાઓ.
4. વિકાસકીય અને પર્યાવરણીય મુદ્દાઓ, ટકાઉ વિકાસ, વૈશ્વિકરણ- પ્રક્રિયા, સામાજિક અને આર્થિક અસરો, સ્માર્ટ સિટી અને ઉપાયો, કુદરતી પ્રકોપો- ભૂકંપ, ભૂસ્ખલન, ચક્રવાત, વાદળનું ફાટવું (બ્રસ્ટ થવું), સુનામી, દુષ્કાળ, પૂર, આબોહવાકીય બદલાવ, કાર્બન ઉત્સર્જન, પ્રદૂષણ પ્રકોપ વ્યવસ્થાપન.

પ્રશ્નપત્ર પ: સામાન્ય અભ્યાસ-૨

(મુખ્ય પરીક્ષા-વર્ણનાત્મક)

ગુણ-૧૫૦

માધ્યમ-ગુજરાતી/અંગ્રેજી

સમય-૩ કલાક

પ્રશ્નપત્રનું માળખું નીચે મુજબ રહેશે.

પ્રશ્નોની સંખ્યા	પ્રશ્નવાર ગુણ	પ્રશ્નવાર શબ્દ મર્યાદા	કુલ ગુણ
૧૫	૧૦	૨૦૦	૧૫૦

(ક) ભારતીય રાજ્ય વ્યવસ્થા અને બંધારણ

1. ભારતનું બંધારણ અને તેની મુખ્ય લાક્ષણિકતાઓ.
2. ભારતીય સંઘ તથા રાજ્ય સરકારોના કાર્યો તથા ફરજો.
3. સંઘીય માળખાને સંલગ્ન મુદ્દાઓ તથા પડકારો- રાજ્યોમાં રાજ્યપાલની ભૂમિકા.
4. કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારો વચ્ચે સત્તાનું વિભાજન (કેન્દ્ર યાદી, રાજ્ય યાદી, સહવર્તી યાદી), મુદ્દાઓ અને પડકારો.
5. ૭૩માં અને ૭૪ માં બંધારણીય સુધારાના સંદર્ભમાં ગ્રામીણ અને શહેરી સ્થાનિક શાસન વ્યવસ્થા.
6. બંધારણીય સંસ્થાઓ અને તેમની ભૂમિકા.
7. સંસદ અને રાજ્ય વિધાન ગૃહ- માળખું, કામગીરી, કાર્યસંચાલન, સત્તા અને વિશેષાધિકાર તથા સંલગ્ન મુદ્દાઓ.
8. ભારતમાં ન્યાયપાલિકા- માળખું અને કાર્યો, કટોકટીને લગતી અગત્યની જોગવાઈઓ અને બંધારણીય સુધારાઓ, ન્યાયિક સમીક્ષા, જનહિત યાચિકા, સીમાચિન્હ યુક્તાદાઓ.

(ખ) લોકપ્રશાસન અને શાસન

1. લોકપ્રશાસનનો અર્થ, પ્રકૃતિ તથા કાર્યક્ષેત્ર- ભારતમાં ઉત્ક્રાંતિ, કૌટિલ્ય રચિત “અર્થશાસ્ત્ર”માં વહીવટ ના વિચારો, મોગલ વહીવટ, બ્રિટિશ શાસનનો વારસો.
2. લોકશાહીમાં મુલ્કી સેવાની ભૂમિકા.
3. વિવિધ ક્ષેત્રોના વિકાસ સંદર્ભમાં સરકારની નીતિઓ તથા દરમિયાનગીરી, અમલીકરણના મુદ્દાઓ તથા સમસ્યાઓ.

4. વિકાસ પ્રક્રિયા- નાગરિક સમાજ, બિન-સરકારી સંગઠનો તથા અન્ય સહભાગીઓની ભૂમિકા.
5. વૈધાનિક, નિયમનકારી અને વિવિધ અર્ધન્યાયિક સંસ્થાઓ.
6. સુશાસન અને ઇ-શાસન- પારદર્શિતા, શાસનમાં ઉત્તરદાયિત્વ તથા સંવેદનશીલતા- નાગરિક અધિકાર પત્ર, માહિતી અધિકારનો હક, જાહેર સેવા અધિનિયમ અને આ સર્વેની અસરો, સામાજિક અન્વેષણ અને તેનું મહત્વ.

(ગ) લોકસેવામાં નીતિશાસ્ત્ર

1. નીતિશાસ્ત્ર અને માનવ સંવાદ: સાર, નિર્ધારકો અને માનવ વ્યવહારો પર અસરો પ્રભાવ પરિણામો; નીતિશાસ્ત્રના પરિમાણો, વ્યક્તિગત અને જાહેર સંબંધમાં નીતિશાસ્ત્ર, જાહેર સેવામાં નીતિશાસ્ત્ર, સત્યનિષ્ઠા અને ઉત્તરદાયિત્વ માહિતી અધિકાર કાયદો, જાહેર સેવા કાયદો અને તેની અસરો
2. વલણ મૂળ તત્વો, કાર્યો; વિચારો અને વર્તણૂક, વ્યવહાર પર તેની અસરો અને સંબંધ; ચારિત્ર્ય અને રાજકીય વલણ; સામાજિક અસરો તથા સમજાવટ/પ્રોત્સાહનની ભૂમિકા
3. ભાવનાત્મક બુદ્ધિમતા ખ્યાલ, વહીવટ અને શાસનમાં તેની ઉપયોગીતા અને વિનિયોગ
4. માનવ મૂલ્યો નાગરિકોને મૂલ્ય સંબંધિત શિક્ષિત કરવામાં કુટુંબ, સમાજ તથા શૈક્ષણિક સમસ્યાઓની :ભૂમિકા
5. નીતિશાસ્ત્ર સંબંધિત મુદ્દાઓ અને પડકારો ભ્રષ્ટાચારવિરોધી તંત્ર લોકપાલ લોકાયુક્ત
6. ઉપરોક્ત બાબતોનો કેસ સ્ટડી

પ્રશ્નપત્ર ૬: સામાન્ય અભ્યાસ-૩

(મુખ્ય પરીક્ષા-વર્ણનાત્મક)

ગુણ-૧૫૦

માધ્યમ-ગુજરાતી/અંગ્રેજી

સમય-૩ કલાક

પ્રશ્નપત્રનું માળખું નીચે મુજબ રહેશે.

પ્રશ્નોની સંખ્યા	પ્રશ્નવાર ગુણ	પ્રશ્નવાર શબ્દ મર્યાદા	કુલ ગુણ
૧૫	૧૦	૨૦૦	૧૫૦

(ક) વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી

૧. ઉમદા માનવજીવન માટે વિજ્ઞાન, ટેકનોલોજી અને ઇનોવેશનનો સમન્વય, રોજબરોજના જીવનમાં વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી; વિજ્ઞાન, ટેકનોલોજી અને ઇનોવેશનના પ્રસાર માટેની રાષ્ટ્રીય નીતિઓ, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીના ક્ષેત્રમાં ભારતનું યોગદાન, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીના ઉપયોગ અને પ્રસારમાં પડકારો અને બાધાઓ, રાષ્ટ્ર ઘડતરમાં વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીની ભૂમિકા અને અવકાશ.
૨. ઇન્ફોર્મેશન અને કોમ્યુનિકેશન ટેકનોલોજી (આઈ.સી.ટી): તેનું મહત્વ, લાભ, અને પડકારો, ઇ-ગવર્નન્સ અને ભારત, સાયબર ક્રાઇમ અને સાયબર સિક્યુરિટી બાબતે નીતિઓ.
૩. ભારતનો અંતરીક્ષ કાર્યક્રમ- ભૂતકાળ, વર્તમાન અને ભવિષ્ય, ઈન્ડિયન સ્પેસ રીસર્ચ ઓર્ગેનાઈઝેશન (ઈસરો)- તેની પ્રવૃત્તિઓ અને સિદ્ધિઓ, ભારતના સેટેલાઈટ (ઉપગ્રહ) પ્રોગ્રામ અને માનવજીવનને સ્પર્શતી વિવિધ બાબતોમાં સેટેલાઈટની ઉપયોગીતા. ડિકેન્સ રિસર્ચ એન્ડ ડેવલોપમેન્ટ ઓર્ગેનાઈઝેશન.
૪. ભારતની ઉર્જા જરૂરિયાતો, કાર્યક્ષમતા અને સંશાધનો, ક્લીન એનર્જી રિસોર્સિસ, ભારતની ઉર્જા નીતિ- સરકારની નીતિઓ અને કાર્યક્રમો.
૫. ભારતની પરમાણુ નીતિની મુખ્ય લાક્ષણિકતાઓ, ભારતમાં પરમાણુ કાર્યક્રમનો વિકાસ, આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષાએ પરમાણુ નીતિ અને તે પરત્વે ભારતનો અભિગમ.
૬. વિકાસ અને પર્યાવરણની તુલના, કુદરતી સંસાધનોનો ક્ષય, પર્યાવરણીય પ્રદુષણ અને ડિગ્રેડેશન, ટકાઉ વિકાસ- શક્યતાઓ અને પડકારો, જળવાયુ પરિવર્તન (ક્લાઇમેન્ટ

- ચેન્જ) અને વિશ્વ પર તેની અસરો, ક્લાઇમેટ જસ્ટિસ- એક વૈશ્વિક ઘટના: પર્યાવરણ પર પ્રભાવનું આકલન, આપત્તિ વ્યવસ્થાપન, આરોગ્ય અને પર્યાવરણનો આંતર સંબંધ.
7. ભારતમાં બાયોટેકનોલોજી અને નેનોટેકનોલોજીના સ્વરૂપ, ક્ષેત્ર અને ઉપયોગ/ અમલ; નૈતિક, સામાજિક અને કાયદાકીય મુદ્દાઓ, સરકારી નીતિઓ, જિનેટિક એન્જિનિયરીંગ અને તેને સંબંધિત મુદ્દાઓ તથા માનવ જીવન પર અસર.
  8. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી ક્ષેત્રે ભારતીયોની સિદ્ધિ, સ્વદેશી ટેકનોલોજી અને નવી ટેકનોલોજી વિકસાવી.
  9. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીના ક્ષેત્રમાં ઇન્ટેલેક્ટ્યુઅલ પ્રોપર્ટી રાઇટ્સ સંબંધિત બાબતો.

(ખ) ભારતીય અર્થતંત્ર અને આયોજન

1. આઝાદી પછીનો આર્થિક વિકાસ, આઝાદી સમયે ભારતીય અર્થતંત્રના મુખ્ય લક્ષણો અને ભારતના અલ્પ આર્થિક વિકાસના લક્ષણો (ભારતમાં સંસ્થાનવાદના સંદર્ભમાં), રાષ્ટ્રીય આવક અને માથાદીઠ આવકના વલણો; ક્ષેત્રીય સંરચના (ઉત્પાદન અને રોજગારી)- પ્રાથમિક દ્વિતીય અને સેવા ક્ષેત્ર. વિભિન્ન નીતિઓ અંતર્ગત વિકાસ (પંચવર્ષીય યોજનાઓ સહિત)-ધ્યેયો, અવરોધો, સંસ્થાઓ અને નીતિ રચના; નીતિ આયોગ- બંધારણ અને કાર્ય.
2. આર્થિક સુધારાઓ બાદના સમયમાં ભારતીય અર્થતંત્ર. ભારતીય આર્થિક સુધારાઓ પાછળની પૃષ્ઠભૂમિ- ઉદારીકરણ, ખાનગીકરણ અને વૈશ્વિકરણના સંદર્ભમાં નવી આર્થિક નીતિ અને તેની અસરો; ભારતના વિકાસની વ્યુરચનાની પુનઃ પરિભાષા.
3. ભારત અને ગુજરાતમાં જમીન સુધાર.
4. કૃષિ વૃદ્ધિ અને ઉત્પાદકતા: ટકાવ કૃષિ વૃદ્ધિ- ખ્યાલો અને અવરોધો. જમીન વ્યવસ્થા અને જમીન સુધારણાઓનું સંસ્થાકીય માળખું, હરિત ક્રાંતિ અને ટેકનોલોજીકલ પરિવર્તનો, કૃષિ ક્ષેત્રમાં મૂડી સંચય, ખાધ સુરક્ષા, કૃષિભાવનીતિ, અન્ન પ્રાપ્તિ અને જાહેર વિતરણ વ્યવસ્થા.
5. ભારતીય જાહેર વિત્ત વ્યવસ્થા; ભારતીય કર પદ્ધતિ, જાહેર ખર્ચ, જાહેર દેવું, ભારતીય અર્થતંત્રમાં ખાધ અને સહાય. કેંદ્ર અને રાજ્યના નાણાકીય સંબંધો. સમગ્રલક્ષી આર્થિક સ્થિરતા: વેપાર, રાજકોષીય મૂડીરોકાણ અને નાણાકીય નીતિના મુદ્દાઓ અને તેની અસરો. વસ્તુ અને સેવા કર (GST): ખ્યાલ અને સૂચિતાર્થો.
6. ઉદ્યોગની નીતિઓ અને કામગીરી: ઉદ્યોગોનું માળખું અને બંધારણ- કેન્દ્રીયકરણના મુદ્દાઓ, મોટા વિરુદ્ધ નાના ઉદ્યોગો- ઔદ્યોગિક સ્થાનીયકરણ; ઔદ્યોગિક વૃદ્ધિના વલણો અને તરેહ, કુટીર ઉદ્યોગ; જાહેર ક્ષેત્રના દેખાવ અને ખાનગીકરણ.

7. વસ્તી અને માનવ વિકાસ: વસ્તી બૃહદ વિશેષતાઓ- વસ્તીનું કદ અને વૃદ્ધિદરો, જાતી અને વય સંરચના, વ્યાવસાયિક વહેંચણી, વસ્તીઘનતા, ભારતમાં શહેરીકરણ અને આર્થિક વૃદ્ધિ, આર્થિક વિકાસના ઘટક તરીકે વસ્તી વૃદ્ધિ અને વસ્તી સંક્રમણ, ભારતમાં માનવવિકાસમાં પ્રગતિ. ભારતમાં શિક્ષણનો વિકાસ, સ્વાસ્થ્ય અને કુટુંબ કલ્યાણ તથા સ્વાસ્થ્ય આંતરમાળખાનો વિકાસ. પર્યાવરણ અને ટકાઉ વિકાસ.
8. ગ્રામીણ વિકાસ- પડકારો અને નીતિઓ; ગરીબી વલણો, માપન અને નીતિઓ; અસમાનતા-માપન, કારણો અને અસરો. રોજગારી અને બેરોજગારી- શ્રમદળનું કદ, ભાગીદારીનો દર, વ્યવસાયિક માળખું, ગ્રામીણ અને શહેરી બેરોજગારી, ભારતમાં રોજગાર નીતિઓ/યોજનાઓ, સ્કિલ ઇન્ડિયા, મેક ઇન ઇન્ડિયા અને સ્ટાર્ટ અપ્સ.
9. બાહ્ય ક્ષેત્ર: વિદેશ વેપારના વલણો, સંરચના અને દિશા. બાહ્ય ક્ષેત્ર સુધારાઓ. વિદેશી સંસ્થાકીય રોકાણ (FII) અને વિદેશી પ્રત્યક્ષ રોકાણ (FDI).
10. વૈશ્વિક સૂચકાંકોમાં ભારત- વૈશ્વિક નવપ્રવર્તન સૂચકાંક, માનવ વિકાસ આંક, વૈશ્વિક સ્પર્ધાત્મક સૂચકાંક, વૈશ્વિક સર્જનાત્મકતા સૂચકાંક અને વૈશ્વિક જાતિ અંતર અહેવાલ.
11. ગુજરાતનું અર્થતંત્ર- એક અવલોકન; ગુજરાતમાં સામાજિક ક્ષેત્રો: શિક્ષણ, આરોગ્ય અને પોષણ. વર્તમાન દાયકાઓમાં ગુજરાતનું અર્થતંત્ર, ભારત અને પ્રમુખ રાજ્યોની તુલનાએ, કૃષિની મુખ્ય સમસ્યાઓ, વન, જળસંસાધનો, ખાણ, ઉદ્યોગ અને સેવા ક્ષેત્ર. આર્થિક અને સામાજિક માળખાગત સુવિધાઓના વિકાસની નીતિઓ- એક મૂલ્યાંકન. ગુજરાતમાં સહકારી આંદોલન અને જીવનની સામાજિક આર્થિક બાબતો પર તેની અસર.
12. આંતરમાળખાકીય સુવિધાઓ: ઉર્જા, બંદરો, માર્ગો, હવાઇમથકો, રેલવે, ટેલિકોમ્યુનિકેશન. સોશિયલ ઇમ્પેક્ટ એસેસમેન્ટ.

(ગ) પ્રાદેશિક, રાષ્ટ્રીય અને આંતરાષ્ટ્રીય કક્ષાની મહત્વની સાંપ્રત ઘટનાઓ

Index

Sr. No.	Details	Page No.
1	Scheme of Examination	28
Syllabus of Primary Examination		
2	General Studies-1	30
3	General Studies-2	33
Syllabus of Mains Examination		
4	Gujarati	37
5	English	39
6	Essay	41
7	General Studies-1	42
8	General Studies-2	45
9	General Studies-3	47

**Scheme of Competitive Examination for the post of Gujarat
Administrative Service, Class-I, Gujarat Civil Services,
Class-I and Class-II and Gujarat Municipal Chief Officer
Service, Class-II**

Note: The medium of examination shall be English and Gujarati. Gujarati and English Papers in Main Examination shall be in respective language only. In case of question of interpretation of syllabus, the interpretation of the English shall be final.

1. Preliminary Examination

Sr. No.	Nature of Exam	Name of the Paper	Time	Total allotted Marks
1	Objective	General Studies-1	3 Hours	200
2		General Studies-2	3 Hours	200
Total Marks				400

2. Main Examination

Sr. No.	Nature of Exam	Name of the Paper	Time	Total allotted Marks
1	Descriptive	Gujarati	3 Hours	150
2		English	3 Hours	150
3		Essay	3 Hours	150
4		General Studies-1	3 Hours	150
5		General Studies-2	3 Hours	150
6		General Studies-3	3 Hours	150
Total Marks of Written Examination (For only those candidates who are declared qualified in Preliminary Examination)				900
Personality Test (Only For those candidates who are declared qualified in Mains Examination)				100
Total Marks to be considered for Final Selection				1000

Syllabus of Preliminary Examination
for Gujarat Administrative services,
Class-I, Gujarat Civil Service, Class-
I and Class-II and Gujarat Municipal
Chief Officer Service, Class-II

GENERAL STUDIES-1
(PRELIMINARY-OBJECTIVE)

Marks-200

No. of Questions-200

Medium: English/Gujarati

Time- 3 Hours

(A) History

1. Indus valley Civilisation: Features, Sites, Society, Cultural History, Art and Religion. Indus Valley Civilisation and Gujarat.
2. Vedic age- Jainism and Buddhism.
3. Foreign invasions on India and their impact.
4. The Mauryan and the Gupta Empire- their administration- social, religious and economic conditions-art, architecture, literature, science and technology.
5. Kanishka, Harsha and South Indian Dynasties.
6. The Delhi Sultanate, Vijaynagar Empire and the Mughal Empire.
7. The Bhakti Movement and Sufism.
8. Major Dynasties of Gujarat- their rulers - administration, economy, society, religion, literature, arts and architecture.
9. Independent Sultanate of Gujarat – Sultan Ahmedashah I, Mahmud Begda and Bahadurshah.
10. Gujarat under the Mughals and the Marathas, Gaekwad's rule in Baroda-Walker's Settlement.
11. The European Trading companies in India- their struggle for supremacy- with special reference to Bengal, Mysore, Marathas and Hyderabad.
12. Governor-Generals and Viceroys.
13. Indian war of Independence of 1857 - Origin, nature, causes, consequences and significance with special reference to Gujarat.
14. Religious and social Reform Movements in 19th Century in India and Gujarat.
15. India's Freedom Movement, Revolutionaries in India and abroad.
16. Reform measures by the Princely States of Saurashtra, Kutchh and Gujarat.
17. Mahatma Gandhi, his thoughts, principles and philosophy. Important Satyagrahas with special reference to Satyagrahas of Gujarat - Kheda, Borsad, Bardoli, Dharasana, Dholera, Rajkot and Limbadi.
18. The Role of Sardar Patel in freedom movement and post independence

consolidation.

19. Dr. B.R. Ambedkar, his life and contribution to making of Indian Constitution.
20. India after Independence - Reorganization of the States within the country, Maha Gujarat Movement, Major events.

(B) Cultural Heritage

1. Cultural Heritage of India and Gujarat: Art forms, Literature, Sculpture and Architecture.
2. Indian saint tradition and its impact on psyche of people.
3. Indian life style, Fairs, Festivals, Food, Costumes and Traditions.
4. Indian Music and its importance.
5. Gujarat's Museums, Activities of Libraries, Cultural-Religious and Literary importance.
6. Language and dialects of Gujarat.
7. Gujarati Theatre: Drama, songs and different groups.
8. Life of Adivasi (Tribes): Festivals, Fair, Costumes, Rituals etc.
9. Gujarati Literature: Modes, Streams, Litterateurs, Literary work and Literary Organizations.
10. Pilgrimage and Tourist Places of Gujarat.

(C) Constitution, Polity, Social Justice and International Relations.

1. Indian Constitution: Evolution, features, Preamble, Fundamental Rights, Fundamental Duties, Directive Principles of State Policy, Amendments, Significant Provisions and Basic Structure.
2. Functions and Responsibilities of the Union and the States, Parliament and State Legislatures: Structure, Function, Power and Privileges. Issues and challenges pertaining to Federal Structure: Devolution of Power and Finances up to local levels and Challenges therein.
3. Constitutional Authorities: Powers, Functions and Responsibilities.
4. Panchayati Raj.
5. Public Policy and Governance.
6. Impact of Liberalization, Privatization and Globalization on Governance.
7. Statutory, Regulatory and Quasi-judicial bodies.
8. Rights Issues (Human rights, Women rights, SC/ST rights, Child rights) etc.

9. India's Foreign Policy – International Relations – Important Institutions, Agencies and Fora, their structure and mandate.
10. Important Policies and Programmes of Central and State Governments.
11. Judiciary in India – Structure and functions, important provisions relating to emergency and constitutional amendments, judicial review, Public Interest Litigation, Landmark Judgments.

(D) General Mental Ability

1. Logical Reasoning and Analytical Ability.
2. Number Series, Coding –Decoding.
3. Problems related to Relations.
4. Shapes and their Sub-sections, Venn Diagram.
5. Problems based on Clocks, Calendar and Age.
6. Number system and order of Magnitude.
7. Linear Equations - in one or two Variables.
8. Ratio, proportion and variation.
9. Average of mean, median, mode – including weighted mean.
10. Power and exponent, Square, Square Root, Cube Root, H.C.F. and L.C.M.
11. Percentage, Simple and Compound Interest, Profit and loss.
12. Time and Work, Time and Distance, Speed and Distance.
13. Area and Perimeter of Simple Geometrical Shapes, Volume and Surface Area of Sphere, Cone, Cylinder, cubes and Cuboids.
14. Lines, angles and common geometrical figures – properties of transverse of parallel lines, properties of related to measure of sides of a triangles, Pythagoras theorem, quadrilateral, rectangle, parallelogram, and rhombus.
15. Introduction to algebra – BODMAS, simplification of weird symbols.
16. Data interpretation, Data Analysis, Data sufficiency, Probability.

GENERAL STUDIES-2

(PRELIMINARY-OBJECTIVE)

Marks-200

No. of Questions-200

Medium: English/Gujarati

Time- 3 Hours

(A) Indian Economy and Planning

1. Indian Economy on the eve of Independence, Emergence and development of planning exercise in India – historical debates, plan models and shift in focus over time. Indian economy in post reform period: New Economic Reforms, NITI Aayog: aims, constitution and functions.
2. Agriculture sector: Institutional Structure- Land Reforms in India; Technological change in agriculture- Major Crops and Cropping Patterns in various parts of the country, Irrigation, pricing of agricultural inputs and outputs; Terms of trade between agriculture and industry; Agricultural Finance Policy; Agricultural Marketing and Warehousing; Issues in Food Security and Public Distribution System, Green Revolution, policies for sustainable agriculture and organic farming.
3. Industrial policy; Public Sector enterprises and their performance; Privatization and disinvestments debate; Growth and pattern of industrialization; Small-scale sector; Productivity in industrial sector; Special Economic Zones (SEZ) and industrialization, foreign investment and competition policy.
4. Infrastructure in Indian Economy: Meaning and Importance of Infrastructure - Water supply and Sanitation - Energy and Power - Science and Technology - Rural and Urban Infrastructure: Ports, Roads, Airports, Railway, Telecommunication. Social Impact Assessment.
5. Trends and patterns in structure of population over time – growth rate, gender, rural- urban migration, literacy, regional; Structure and trends of Poverty and Inequality; Unemployment – trends, structure and National Rural Employment Policies. Indicators of development-Physical Quality of Life Index, Human Development Index, Human Poverty Index, Gender Development Index, National Happiness Index.
6. Indian Public finance; Indian tax system, public expenditure, public debt, deficit and subsidies in the Indian economy. Center-State financial relation. Recent fiscal and monetary policy issues and their impact, GST:

Concept and Implications.

7. Trend, composition, structure and direction of India's Foreign Trade. India's Balance of payments Situation in post reforms period.
8. Gujarat economy-An overview; social sector in Gujarat- Education, Health, and Nutrition. Gujarat Economy in relation to India and major states in recent decades, major problems in agriculture, forest, water resources, mining, industry and service Sector. Development policies for economic and social infrastructure – An appraisal.

(B) Geography

1. General Geography: Earth in Solar system, Motion of the Earth, Concept of time, Season, Internal Structure of the Earth, Major landforms and their features. Atmosphere-structure and composition, elements and factors of Climate, Air masses and Fronts, atmospheric disturbances, climate change. Oceans: Physical, chemical and biological characteristics, Hydrological Disasters, Marine and Continental resources.
2. Physical: World, India and Gujarat : Major physical divisions, Earthquakes, landslides, Natural drainage, climatic changes and regions, Monsoon, Natural Vegetation, Parks and Sanctuaries, Major Soil types, Rocks and Minerals.
3. Social: World, India and Gujarat : distribution, density, growth, Sex-ratio, Literacy, Occupational Structure, SC and ST Population, Rural-Urban components, Racial, tribal, religious and linguistic groups, urbanization, migration and metropolitan regions.
4. Economic: World, India and Gujarat: Major sectors of economy, Agriculture, Industry and Services, their salient features. Basic Industries- Agro, mineral, forest, fuel and manpower based Industries, Transport and Trade, Pattern and Issues.

(C) Science and Technology

1. Science and Technology: Nature and Scope of Science & Technology; Relevance of Science & Technology to the day to day life; National Policy on Science, Technology and Innovation; Institutes and Organization in India promoting integration of Science, Technology and Innovation, their activities and contribution; Contribution of Prominent Indian Scientists.

2. Information and Communication Technology (ICT): Nature and Scope of ICT; ICT in day to day life; ICT and Industry; ICT and Governance - Various government schemes promoting use of ICT, E-Governance programmes and services; Netiquettes; Cyber Security Concerns - National Cyber Crime Policy.
3. Technology in Space & Defence: Evolution of Indian Space Programme; Indian Space Research Organization (ISRO) – it's activities and achievements; Various Satellite Programmes – Satellites for Telecommunication, Indian Regional Navigation Satellite System (IRNSS), Indian Remote Sensing (IRS) Satellites; Satellites for defence, Eduset or Satellites for academic purposes; Defence Research and Development Organization (DRDO)- vision, mission and activities.
4. Energy Requirement and Efficiency: India's existing energy needs and deficit; India's Energy Resources and Dependence, Energy policy of India - Government Policies and Programmes.
5. Nuclear Policy of India and its commitment to the world: India's Nuclear power programme; India's nuclear cooperation with other countries; Nuclear Suppliers Group (NSG) and India; Nuclear weapons policy of India; Draft Nuclear Doctrine of India, Nuclear Non-Proliferation Treaty (NPT), Comprehensive Test Ban Treaty (CTBT), Fissile Material Cut off Treaty (FMCT), Conference on Disarmament (CD); Nuclear Security Summit (NSS) and India.
6. Environmental Science: Issues and concerns related to environment; Its legal aspects, policies and treaties for the protection of environment at the national and the international level; Biodiversity- its importance and concerns; Climate Change, International Initiatives (Policies, Protocols) and India's commitment; Forest and Wildlife - Legal framework for Forest and Wildlife Conservation in India; Environmental Hazards, pollution, carbon emission, Global warming. National Action plans on Climate Change and Disaster management. Biotechnology and Nanotechnology; Nature, Scope and application, Ethical, Social, and Legal issues, Government Policies. Genetic Engineering; Issues related to it and its impact on human life. Health & Environment.

(D) Current Events of Regional, National and International Importance.

Syllabus of Main Examination for
Gujarat Administrative services,
Class-I, Gujarat Civil Service, Class-
I and Class-II and Gujarat Municipal
Chief Officer Service, Class-II

પ્રશ્નપત્ર ૧: ગુજરાતી
(મુખ્ય પરીક્ષા-વર્ણનાત્મક)

ગુણ: ૧૫૦

માધ્યમ: ગુજરાતી

સમય: ૩ કલાક

ક્રમ	અભ્યાસક્રમની વિગત	ફાળવેલ ગુણ
૧	નિબંધ: પાંચ પૈકી કોઈ પણ એક (ઓછામાં ઓછા ૨૫૦ વધુમાં વધુ ૩૦૦ શબ્દોમાં) (વર્ણનાત્મક/ વિશ્લેષણાત્મક/ ચિંતનાત્મક/ સાંપ્રત સમસ્યા પર આધારીત)	૨૦
૨	વિચાર વિસ્તાર(ત્રણ પૈકી કોઈ પણ બે) કાવ્ય પંક્તિઓ કે ગદ્યસૂક્તિનો વિચારવિસ્તાર (આશરે ૧૦૦ થી ૧૫૦ શબ્દોમાં)	૧૦
૩	સંક્ષેપીકરણ: આપેલ ગદ્યખંડમાંથી આશરે ૧/૩ ભાગમાં તમારા શબ્દોમાં સંક્ષેપ	૧૦
૪	ગદ્ય સમીક્ષા : આપેલા ગદ્યખંડના આધારે પુછેલા પ્રશ્નોના જવાબ લખો	૧૦
૫	ઔપચારીક ભાષણો તૈયાર કરવા (સ્વાગત, વિદાઈ, ઉદઘાન વગેરે)/પત્રકાર પરીષદ માટે ઉદબોધન તૈયાર કરવા (ઊર્જા, ખેત ધિરાણ, પ્રદુષણ, આરોગ્ય, શિક્ષણનો નીતિ વિષયક કે સમસ્યા વિષયક) (આશરે ૧૫૦ શબ્દોમાં)	૧૦
૬	પ્રચાર માધ્યમો માટે નિવેદનો તૈયાર કરવા (આશરે ૧૫૦ શબ્દોમાં)	૧૦
૭	પત્ર લેખન (અભિનંદન/ શુભેચ્છા/ વિનંતી/ ફરીયાદ વગેરે) (આશરે ૧૫૦ શબ્દોમાં)	૧૦

૮	ચર્ચાપત્ર (વર્તમાન પત્રમાં પ્રજાના પ્રશ્નો/ સાંપ્રત સમસ્યાઓ/ વ્યક્તિગત અભિપ્રાય રજૂ કરતો ચર્ચાપત્ર (આશરે ૧૫૦ શબ્દોમાં)	૧૦
૯	દ્રશ્ય આલેખન (આલેખ/ ચિત્ર/ ફ્લો ચાર્ટ/ સરખામણી પત્રક/ આંકડાકીય મહિતી વગેરે પરથી લખાણ) (આશરે ૧૫૦ શબ્દોમાં)	૧૦
૧૦	અહેવાલ લેખન(આશરે ૧૫૦ શબ્દોમાં)	૧૦
૧૧	સંવાદ કૌશલ્ય: બે વ્યક્તિઓ વચ્ચે સંવાદ (જુથ ચર્ચા/ સભાનુકામકાજ/ પાણી/ કૃષિ/ આરોગ્ય/ સફાઈ/ શિક્ષણને લગતી સમસ્યાઓ વગેરે. (આશરે ૧૫૦ શબ્દોમાં)	૧૦
૧૨	ભાષાંતર: અંગ્રેજીમાંથી ગુજરાતીમાં અનુવાદ	૧૦
૧૩	ગુજરાતી વ્યાકરણ (સુચવ્યા મુજબ જવાબ લખવો) (આ પ્રશ્નોમાં આંતરિક વિકલ્પો રહેશે નહીં.)	૨૦
	• રૂઠીપ્રયોગોનો અર્થ અને તેનો વાક્યપ્રયોગ	-૨
	• કહેવતોનો અર્થ	-૨
	• સમાસનો વિગ્રહ કરી તેની ઓળખ	-૨
	• છંદ ઓળખાવો	-૨
	• અલંકાર ઓળખાવો	-૨
	• શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ	-૨
	• જોડણી શુદ્ધિ	-૨
	• લેખન શુદ્ધિ/ભાષા શુદ્ધિ	-૨
	• સંધિ જોડો કે છોડો	-૨
	• વાક્યરચના અંગો/વાક્યના પ્રકાર/વાક્ય પરીવર્તન	-૨

PAPER 2: ENGLISH
(MAIN EXAMINATION-DESCRIPTIVE)

Marks - 150

Medium-English

Time-3 Hours

Serial No.	TYPE OF QUESTION	Marks to be allotted
01	ESSAY (A minimum of 250 words and a maximum of 300 words): Choose any one topic from a list of five. (Descriptive/ analytical/ philosophical/ based on Current Affairs)	20
02	LETTER WRITING (in about 150 words): A formal letter expressing one's opinion about an issue. The issues can deal with daily office matters/ a problem that has occurred in the office/ an opinion in response to one sought by a ranked officer etc.	10
03	PRESS RELEASE/APEAL (in about 150 words): The PR or appeal should be on an issue pertaining to a recent concern/problem/disaster/rumors etc.	10
04	REPORT WRITING (in about 150 words): A report on an official function/event/field trip/survey etc.	15
05	WRITING ON VISUAL INFORMATION (in about 150 words): A report on a graph/ image/ flow chart/ table of comparison/ single statistical data etc.	15
06	FORMAL SPEECH (in about 150 words): A speech (in a formal style) that is to be read out in a formal function. This could be an inauguration speech, an educational seminar/conference, a formal ceremony of	15

importance etc.

- 07 **PRECIS WRITING:** 15
A precis in about 100 words for a 300-word passage.
- 08 **READING COMPREHENSION:** 15
A reading passage of about 250 words to be given (MCQs-05;
followed by 05 Multiple-choice questions and 10 short Short answer
answer type questions. types:10)
- 09 **ENGLISH GRAMMAR:** 20
Multiple choice questions set from the following list:
- a. Tenses
  - b. Voice
  - c. Narration (Direct-Indirect)
  - d. Transformation of sentences
  - e. Use of Articles and Determiners
  - f. Use of Prepositions
  - g. Use of Phrasal verbs
  - h. Use of idiomatic expressions
  - i. Administrative Glossary
  - j. Synonyms/Antonyms
  - k. One-word substitution
  - l. Cohesive devices/Connectives/Linkers
  - m. Affixes
  - n. Words that cause confusion like homonyms/
homophones.
- 10 **TRANSLATION:** 15
Translation of a short passage (of about 150 words) from
Gujarati to English.

PAPER 3: ESSAY
(MAIN EXAMINATION-DESCRIPTIVE)

MARKS - 150

Medium: English/Gujarati

Time- 3 Hours

Attempt three essays, one from each of the three sections, in about 800 words each.

❖ **Objective:**

This paper is designed to test candidate's (i) knowledge/ awareness of a variety of Subjects and (ii) their ability to compare a sustained piece of writing in the form of an essay.

❖ **Contents:**

- i. Current affairs
- ii. Socio-Political issues
- iii. Socio-economic issues
- iv. Socio-environmental issues
- v. Cultural and historical aspects
- vi. Issues related to civic awareness
- vii. Reflective topics

❖ **Areas of Testing :**

This paper would test the following:

- i. Ability to compose a well-argued piece of writing
- ii. Ability to express coherently and sequentially
- iii. Awareness of the subject chosen

❖ **Evaluation/Marking :**

Credit will be given for the following:

- i. Observing established rules and format for essay writing
- ii. Grammatical correctness of expression
- iii. Originality of thought and expression

PAPER 4: GENERAL STUDIES-1
(MAIN EXAMINATION-DESCRIPTIVE)

MARKS - 150

Medium: English/Gujarati

Time- 3 Hours

The structure of the question paper shall be as below.

No. of Questions	Question wise marks	Question wise word limit	Total Marks
15	10	200 words	150

(A) History of India :

1. Indus Valley Civilization in India and important excavated sites - its salient features.
2. The Vedic times, Jainism and Buddhism. The Nanda Dynasty.
3. Foreign invasions on India and their impact.
4. Important Dynasties of Ancient India with special reference to the Mauryas, the Sungas, The Satvahanas, The Kushanas, The Guptas, The Chalukyas, The Rashtrakuts, Vijaynagar Empire, Pallavas and Cholas- their administration, art, architecture, literature, science and technology.
5. Educational institutions. Takshshila, Nalanda and Vallabhi.
6. Historical accounts of the Foreign Travelers.
7. Harshvardhana and his times. His relations with Gujarat.
8. Major Dynasties of Gujarat.
9. The Delhi Sultanate from 1206 to 1526.
10. The Bhakti Movement and Sufism.
11. The Mughal Empire from 1526 to 1707.
12. The rise and fall of the Maratha Empire.
13. The advent of the Europeans in India. Establishment and expansion of British rule in India from 1757 to 1856. Land Revenue Settlement. Permanent Settlement. Ryotwari and Mahalvari.
14. Indian war of Independence of 1857 and Queen Victoria's Proclamation.
15. Religious and social reform movements in 19th Century in India and Gujarat.
16. Factors responsible for the rise of Indian Nationalism. Activities of Indian National Congress from 1885 to 1920.

17. Rise of Mahatma Gandhi on National Horizon, impact of his thoughts, principles and philosophy on political, social, economic, religious and cultural life of India.
18. The Role of Sardar Patel in freedom movement and post-independence consolidation.
19. Indian Revolutionaries in India and abroad, Indian National Army and Subhash Chandra Bose.
20. Dr. B.R. Ambedkar, his life and contribution to making of Indian Constitution.
21. India after Independence - Reorganization of the States within the country, Maha Gujarat Movement, Major events.

(B) Cultural Heritage

1. Indian Culture and its Salient aspects of Art forms, Literature, Architecture and Sculpture from Ancient to Modern times; Salient features of Indian Society, Diversity of India.
2. Art and Craft of Gujarat: Socio-Cultural contribution.
3. Socio-Cultural context of the performance of Gujarati "BHAVA".
4. Gujarat's Folk Culture and Oral Tradition: Its Importance, Peculiarities and Impact.
5. Influence of Indian Cinema and Theatre on Society.
6. Gandhian thoughts and its relevance.
7. Culture of coastal area of Gujarat, Tribal Culture.
8. Gujarati Female litterateurs.

(C) Geography

1. Physical Features and Resources: India and Gujarat: Major landforms-climate, soil, rivers, vegetation; Major resources-Land, soil, rocks, minerals, water and vegetation resources.
2. Economic Activities: Primary- agriculture, livestock, forestry, fisheries, quarrying and mining; Secondary-Household industry, manufacturing industry; Tertiary-Trade, commerce, Transport, Communication and storage, other services; Quaternary activities-Factors of Localization of economic activities, issues and problems.
3. Social and demographic: population distribution, density, age-sex

composition, growth, Rural-urban composition, Race, Tribe, SC composition, religion, language, literacy, education characteristics. Migration-urbanisation, population policies and issues.

4. Developmental and Environmental issues, Sustainable development, Globalization- process, impact on society and economy, Smart Cities and solutions. Natural hazards- Earthquakes, landslides, cyclones, cloud burst, Tsunamis, drought, flood, climate change, carbon emission, Pollution-hazard management.

PAPER 5: GENERAL STUDIES-2
(MAIN EXAMINATION-DESCRIPTIVE)

MARKS - 150

Medium: English/Gujarati

Time- 3 Hours

The structure of the question paper shall be as below.

No. of Questions	Question wise marks	Question wise word limit	Total Marks
15	10	200 words	150

(A) Indian Polity and Constitution:

1. Indian Constitution and its salient features.
2. Functions and duties of the Indian Union and the State Governments.
3. Issues and challenges pertaining to the Federal structure – Role of Governor in States.
4. Distribution of powers between the Union and States (Union list, State list and Concurrent list) – Issues and challenges.
5. Rural and Urban Local Governance under 73rd and 74th Constitutional Amendment.
6. Constitutional Authorities and their Role.
7. Parliament and State Legislatures – structure, functioning, conduct of business, powers & privileges and issues arising out of these.
8. Judiciary in India – Structure and functions, important provisions relating to emergency and constitutional amendments, judicial review, Public Interest Litigation, Landmark Judgments.

(B) Public Administration and Governance:

1. Meaning, Nature and Scope of Public Administration – Evolution in India – Administrative ideas in Kautilya's Arthashastra; Mughal administration; Legacy of British rule.
2. Role of Civil Services in Democracy.
3. Government policies and interventions for development in various sectors and issues and problems of implementation.
4. Development processes - the role of civil society, NGOs and other

stakeholders.

5. Statutory, regulatory and various quasi-judicial authorities.
6. Good governance and e-governance- Transparency, accountability and responsiveness in governance – Citizen's Charter. RTI, Public Service Act and their implications, Concept of Social Audit and its importance.

(C) Ethics in Public Service:

1. Ethics and Human Interface: Essence, determinants and consequences of Ethics in human behavior; dimensions of ethics; ethics in private and public relationships, ethics, integrity and accountability in public service – RTI, Public Service Act and its implications.
2. Attitude : content, functions; its influence and relation with thought and behavior; moral and political attitude; role of social influence and persuasion.
3. Emotional intelligence- concept, utilities and application in administration and governance.
4. Human values- role of family, society and educational institutions in imparting values to citizens.
5. Issues and challenges in ethics- Corruption, Lok pal, Lok Ayukta.
6. Case studies in the above areas

PAPER 6: GENERAL STUDIES-3
(MAIN EXAMINATION-DESCRIPTIVE)

MARKS - 150

Medium: English/Gujarati

Time- 3 Hours

The structure of the question paper shall be as below.

No. of Questions	Question wise marks	Question wise word limit	Total Marks
15	10	200 words	150

(A) SCIENCE AND TECHNOLOGY

1. Integration of Science, Technology and Innovation for better human life; Science & Technology in everyday life; National Policies on proliferation of Science, Technology and Innovation; India's contribution in the field of Science and Technology. Concerns and challenges in the proliferation and use of science and technology; Role and Scope of Science and Technology in nation building.
2. Information and Communication Technology (ICT) - its importance, advantages and challenges; E-governance and India; Cyber Crime and policies to address security concerns.
3. Indian Space Programme - Past, Present and Future; Indian Space Research Organization (ISRO) – its activities and achievements; Satellite Programmes of India and Use of Satellites in different fields affecting human lives; Defence Research and Development Organization (DRDO).
4. Indian's energy needs, efficiency and resources; Clean energy resources; Energy policy of India - Government Policies and Programmes.
5. Salient features of Nuclear Policy of India; Development of Nuclear programmes in India, Nuclear Policies at the International level and India's stand on them.
6. Development Vs. Nature / Environment; Depletion of Natural Resources; Environmental Pollution and degradation, Sustainable Development – possibilities and challenges; Climate Change and Its effect on the world; Climate justice – a global phenomenon; Environment Impact Assessment, Disaster Management. Correlation between Health & Environment.
7. Nature, Scope and Applications of Biotechnology and Nanotechnology in

India; Ethical, Social and Legal concerns, Government policies; Genetic engineering, issues related to it and its impact on human life.

8. Achievements of Indians in the field of Science and Technology- Indigenous technologies and developing new technologies
9. Issues related to Intellectual Property Rights in the field of Science and Technology.

(B) Indian Economy and Planning

1. Economic Development since Independence, major features of Indian Economy at independence and characteristics of economic underdevelopment of India (with reference to colonial rule of India); Trend in National Income and Per capita income; Sectoral composition (output and employment) - Primary, Secondary and Tertiary. Development under different policy regimes (including Five Year Plans)—goals, constraints, institutions and policy framework; NITI Aayog – constitution and role.
2. Indian economy in post reform period. Background of Indian Economic Reforms – New Economic Policy in context of liberalization, privatization and globalization and its effects; Redefining India's development strategy.
3. Land reforms in India and Gujarat.
4. Agriculture growth and productivity: Sustainable agricultural growth-concepts and constraints. Institutional set-up of land system and land reforms, Green Revolution and technological changes. Capital formation in agriculture; Food security, Agricultural pricing, Food Procurement and Public Distribution System.
5. Indian Public finance: Indian tax system, public expenditure, public debt, deficit and subsidies in the Indian economy. Centre-state financial relation. Macroeconomic stabilization: trade, fiscal, investment and monetary policy issues and their impact. GST and its implications.
6. Policies and Performance of Industry: Structure and composition of Industry— issues of concentration, large vs small industry— industrial location; Trends and patterns of industrial growth, Cottage industries; performance of public sector and privatization.
7. Population and Human Development: Broad demographic features — Population size and growth rates, Sex and age composition, occupational distribution. Density of population, Urbanization and economic growth in

India. Population growth as a factor of economic development and demographic dividend, Progress of human development in India. Development of education in India, health and family welfare and the development of health infrastructure. Environment and sustainable development.

8. Rural development- Challenges and policies; Poverty -Trends, measurement and policies; Inequality-measurement, causes and effects. Employment and Unemployment-size of workforce, rate of participation, occupational structure, rural & urban unemployment, employment policies/schemes in India. Skill India, Make in India and Start-Ups.
9. External sector: Trends, Composition and Direction of Foreign Trade. External sector reforms. Foreign Institutional Investment (FII) and Foreign Direct Investment (FDI).
10. India in Global Indices - Global Innovation Index, Human Development Index, Global Competitiveness Index, Global Creativity Index and the Global Gender Gap Report.
11. Gujarat economy-An overview; social sector in Gujarat- Education, Health, and Nutrition. Gujarat Economy in relation to India and major states in recent decades, major problems in agriculture, forest, water resources, mining, industry and service Sector. Development policies for economic and social infrastructure – An appraisal. Co-operative movement in Gujarat and its impact on Socio-economic aspects of life.
12. Infrastructure: Energy, Port, roads, Airport, Railways, Telecommunications - Social Impact Assessment.

(C) Current Events of Regional, National and International Importance.